

DOI 10.25040/ntsh2018.01.13

УДК 616.314(092)(477.83)

ЛЮБОМИРА АНТОНІВНА ЛУЦИК – ПЕРША ЖІНКА-ПРОФЕСОР СТОМАТОЛОГІЇ В ГАЛИЧИНІ (ДО 100-РІЧЧЯ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ)

Олеся Годована

*Львівський національний медичний університет імені Данила Галицького
Кафедра терапевтичної стоматології факультету післядипломної освіти
Львів, Україна
ohodovana@gmail.com*

Резюме. Статтю присвячено знаковій постаті Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького, сподвижниці галицької стоматології, доктору медичних наук, професору Луцик Любомирі Антонівні (1918-2000) – науковцю та педагогу, яка свій нелегкий життєвий шлях присвятила медицині, розбудові української післявоєнної стоматології.

Народилася Любомира Антонівна Луцик 29 жовтня 1918 року у селі Глібока Чернівецької області. У 1937 році, закінчивши українську гімназію в місті Станиславові (нині Івано-Франківськ), вступила на агрономічний факультет Познанського університету, а вже у 1938 році перейшла на лікарський факультет. У 1939 році переводиться на лікарський факультет тоді ще Львівського державного медичного інституту (ЛДМІ). Навчання завершила у 1945 році й отримала диплом лікаря (№716352 від 6 лютого 1946 року). З 1944 до 1949 року – лікар-ординатор у клініці стоматології ЛДМІ. Упродовж 1945-1947 років Л.А. Луцик працювала лікарем клініки стоматології на кафедрі шпитальної хірургії ЛДМІ, а впродовж 1949-1951 років – на посаді асистента курсу стоматології цієї ж кафедри. З 1951 року Любомиру Луцик зарахували на посаду ординатора стоматологічного відділення Львівської обласної клінічної лікарні.

У 1958 році Любомира Антонівна була активним співорганізатором стоматологічного факультету ЛДМІ, у 1961 році брала участь у створенні кафедри терапевтичної стоматології, у 1976 році – кафедри стоматології дитячого віку. У 1983 році професор Л. Луцик – співорганізатор і консультант кафедри терапевтичної стоматології факультету удосконалення лікарів і провізорів.

У 1954 році Любомира Антонівна захистила (одну з перших у Львові в галузі стоматології) кандидатську дисертацію на тему: «Клініка, діагностика і лікування щелепово-лицевого актиномікозу»; у 1955 році отримала диплом кандидата медичних наук. У 1972 році захистила докторську дисертацію, яка була присвячена актуальній проблемі карієсології: «Мікроелементи (залізо, мідь, цинк і кобальт) в клініці і експерименті карієсу зубів» (затверджена ВАК СРСР 15 лютого 1974 року). Упродовж своєї наукової діяльності професор Луцик Л.А. опублікувала близько 90 друкованих праць. Під її керівництвом підготовлено та захищено близько 10 кандидатських і докторських дисертацій.

У 2018 році науково-практична стоматологічна громада Львівщини вшановує пам'ять і відзначає 100-річчя від дня народження професора Л.А. Луцик. Теплі спогади її численних учнів, важливі біографічні штрихи особистого та суспільного життя якнайкраще висвітлюють її вагомий внесок у розбудову Львівської наукової школи стоматології, а також створення наукової школи стоматології дитячого віку, формування сучасних традицій науки та практики української стоматології.

Ключові слова: Любомира Антонівна Луцик, Львівський національний медичний університет імені Данила Галицького, львівська стоматологія, учні, спогади.

LIUBOMYRA ANTONIVNA LUTSYK – THE FIRST WOMAN-PROFESSOR OF DENTISTRY IN HALYCHYNA (IN COMMEMORATION OF THE 100TH ANNIVERSARY)

Olesya Hodovana

Danylo Halytsky Lviv National Medical University Department of Therapeutic Dentistry, Faculty of Postgraduate Education Lviv, Ukraine, ohodovana@gmail.com

The article is devoted to the distinguished figure of Danylo Halytsky Lviv National Medical University, contributor of Halician dentistry, Doctor of Medical Sciences, Professor Lutsyk Liubomyra Antonivna (1918-2000) – a scientist and a teacher who devoted her hard life to medicine and the development of Ukrainian post-war dentistry.

Liubomyra Antonivna Lutsyk was born on October 29, 1918 in the village of Gliboka, Chernivtsi region. After graduating from the Ukrainian gymnasium in Stanislaviv (now Ivano-Frankivsk) in 1937, she entered the agronomy faculty of the University of Poznań, and in 1938 transferred to the medical faculty. In 1939, she transferred to the faculty of medicine at the then Lviv State Medical Institute (LSMI). She completed her education in 1945 and received a doctor's degree (No. 716352 dated February 6, 1946). From 1944 to 1949 she was a doctor-resident in the clinic of dentistry at LSMI. In 1945-1947, L.A. Lutsyk worked as a doctor at the clinic of dentistry at the Department of Hospital Surgery of LSMI, and in 1949-1951, she worked as an assistant in the course of dentistry of the same department. Since 1951, Liubomyra Lutsyk had been working as a doctor of the Dental Department of the Lviv Regional Clinical Hospital.

In 1958, Liubomyra Antonivna was an active co-organizer of the Dentistry Faculty at LSMI. In 1961, she took part in the establishment of the Department of Therapeutic Dentistry, and in 1976 – the Department of Pediatric Dentistry. In 1983, Professor L. Lutsyk was a co-organizer and consultant at the Department of Therapeutic Dentistry of the Faculty of Advancement Physicians and Pharmacists.

In 1954, Liubomyra Antonivna presented her thesis on the topic of "Clinical course, diagnosis and treatment of jaw and facial actinomycosis," which was one of the first in Lviv in the field of dentistry. In 1955, she received a diploma of the candidate of medical sciences. In 1972, she presented her doctoral thesis, devoted to the actual problem of caries: "Microelements (iron, copper, zinc, and cobalt) in the clinic and the experiment of teeth caries" (approved by the USSR State Commission for Academic Degrees and Titles on February 15, 1974). During her scientific career, Professor Lutsyk L.A. published about 90 printed works. Under her supervision, about 10 candidate and doctoral theses have been prepared and presented.

In 2018, the scientific and practical dental community of Lviv region commemorates the 100th anniversary since the of Professor L. A. Lutsyk's birth. The warm memories of her many students, important biographical data from her personal and social life, highlight her significant contribution to the development of the Lviv Scientific School of Dentistry, as well as the establishment of the child school of dentistry, the establishment of modern traditions of science and practice in Ukrainian dentistry.

Key words: Liubomyra Antonivna Lutsyk, Danylo Halytsky Lviv National Medical University, Lviv dentistry, students, memories.

29 жовтня 2018 року науково-практична стоматологічна громада вшановує пам'ять і відзначає 100-річчя від дня народження непересічної особистості, сподвижниці галицької стоматології – відомого представника львівської наукової школи стоматології, професора Любомири Антонівни Луцик (рис. 1). Увесь талант лікаря, педагога та науковця Любомири Антонівни присвятила важливій справі охорони стоматологічного здоров'я, своєю самовідданою працею допомогла у вирішенні багатьох актуальних наукових, педагогічних і просвітницьких завдань, благословляючи на творчу працю тисячі молодих лікарів-стоматологів [2, 4, 22, 24, 25, 27, 28]. Упродовж багатьох років по-материнськи дбала про високу професійну підготовку національних кадрів, плекала молоду наукову зміну, дивуючи їх енциклопедичністю знань і щедрістю свого серця, наполегливою працьовитістю, сповна віддаючи себе улюбленій справі.

Рис.1. Професор Любомири Антонівни Луцик (світлина 1968 року)

29 грудня 2000 року після тяжкої хвороби перестало битися серце мужньої жінки,

Людини з великої літери – Любомири Антонівни Луцик. Ось уже 18 років її немає з нами, а численні учні, для яких вона стала світлим ідеалом і духовним натхненником їхнього творчого зростання, у теплих спогадах – різнобарвних намистинах, відтворюють непростий життєвий шлях та випробування, що випали на її тендітні плечі [2, 3, 4, 22, 23, 26, 27, 28]. Її усмінене обличчя та сповнені небесної доброти очі дивляться з портрета, немов підтвердження того, що жертвна праця вкладена нею на вівтар української стоматології була не марною.

Народилася Любомири Антонівни Луцик 29 жовтня 1918 року у селі Глібока Чернівецької області у родині священика, отця Антонія Кордовського. У 1937 році, закінчивши українську гімназію в місті Станиславові (нині Івано-Франківськ), вступила на агрономічний факультет Познанського університету, а вже у 1938 році перейшла на лікарський факультет. Друга світова війна внесла непрості корективи у долю молодій студентки. У 1939 році вона переводиться на лікарський факультет Львівського державного медичного інституту (ЛДМІ), де познайомилася з майбутнім чоловіком Дмитром Луциком (1913-2004) – асистентом терапевтичної клініки професора Мар'яна Панчишина, а згодом відомим професором, доктором медичних наук. У своїй книзі-мемуарах [5] Дмитро Павлович зворушливо описав це знайомство: «...Будучи лаборантом на кафедрі мікробіології, приглядався до студенток, які навчались на кафедрі. Вибір зупинився на відмінниці навчання Любомирі Кордовській, у якої розум поєднувався з красою та жіночністю...». Травень 1941 року поєднав їх і молода сім'я почала будувати плани на майбутнє. Та вже 22 червня цього ж року початок війни зненацька занурив їх у жорсткі реалії. Для Любомири Антонівни це період нелегких випробувань – підтримка чоловіка в період окупації, народження сина у 1942 році – відомого вченого, доктора біологічних наук, професора Максима Дмитровича Луцика – провідного наукового співпрацівника Львівського Інституту біології клітини НАН України та професора кафедри біохімії ЛНМУ імені Данила Галицького [26]. Навчання Любомирі Антонівни вдалося завершити у 1945 році, отримала диплом лікаря №716352 від 6 лютого 1946 року [2, 3].

Трудовий шлях (ще у студентські роки) Любомира Антонівна розпочала з посади медичної сестри 8-ї Радянської лікарні (тепер – Львівська міська комунальна лікарня №5 по вул. Генерала Чупринки, 48). Упродовж 1941-1942 років працювала медичною сестрою клініки очних хвороб медичного інституту та рівночасно продовжувала навчання на Львівських медико-природничих фахових курсах [27, 28].

З серпня 1944 року розпочалась стоматологічна кар'єра Любомира Антонівни на посаді лікаря-ординатора в клініці стоматології ЛДМІ під керівництвом її багаторічного завідувача Олександра Васильовича Ковалю (1913-1972). У цій клініці вона працювала до грудня 1949 року (рис. 2). Разом з тим, упродовж 1945-1947 років Л.А. Луцик (до повернення з війська Олександра Васильовича Ковалю) працювала лікарем клініки стоматології на кафедрі шпитальної хірургії ЛДМІ. У травні 1946 року народила другого сина – Богдана, який також продовжив славні наукові традиції сім'ї Луциків – став доктором медичних наук (1992), професором [26]. У 2000-2007 роках професор Луцик Богдан Дмитрович очолював кафедру клінічної лабораторної діагностики ЛНМУ імені Данила Галицького, а з 2007 до 2015 року працював на посаді професора цієї кафедри. На превеликий жаль, 6 лютого 2017 року Богдан Дмитрович відійшов у вічність, залишивши добрий науковий спадок, збагативши вітчизняну медицину, зокрема імунологічну науку та практику.

Рис. 2. Працівники клініки стоматології ЛДМІ. У центрі – Луцик Л.А., стоїть керівник клініки та курсу стоматології О.В. Коваль. Львів, 1952 рік

Упродовж 1949-1951 років Любомира Антонівна працювала на посаді асистента курсу

стоматології на кафедрі шпитальної хірургії ЛДМІ (рис. 3).

Рис. 3. Асистент курсу стоматології кафедри шпитальної хірургії Любомира Луцик (у центрі) серед студентів 8 групи 5 курсу лікувального факультету. Львів, березень 1951 року

Важкими були післявоєнні роки. Ставлення радянської влади до представників духовенства та їхніх родин, особливо на території Західної України, було негативним і відверто ворожим. Упродовж багатьох років Любомира Луцик як донька священика неодноразово відчувала це на собі. Два роки перескладала іспити, щоб отримати диплом радянського зразка і кваліфікацію лікаря. Крім досконалого володіння, з огляду на історичні обставини, польською та німецькою мовами, довелося опанувати ще й російську, що, безумовно, у подальшому відіграло позитивну роль у становленні Любомира Луцик як науковця [2, 27, 28].

Не оминули Любомиру Антонівну репресії. Пропрацювавши три роки на кафедрі, з двома маленькими дітьми на руках, її «звільнили у зв'язку зі скороченням штатів». За рекомендацією Олександра Васильовича Ковалю, який згодом став першим деканом стоматологічного факультету, з 1951 року Любомиру Луцик зарахували на посаду ординатора стоматологічного відділу Львівської обласної клінічної лікарні [3, 27, 28].

У 1954 році Любомира Антонівна захистила (одну з перших у Львові в галузі стоматології) кандидатську дисертацію на тему: «Клініка, діагностика і лікування щелепово-лицевого актиномікозу»; у 1955 році отримала диплом кандидата медичних наук. У 1954 році в житті Любомира Антонівни відбувалась ще одна

щаслива подія – народження третього сина Олександра. Сьогодні відомий вчений, доктор медичних наук (1989), професор Олександр Дмитрович Луцик від 1989 року очолює кафедру гістології та ембріології ЛНМУ імені Данила Галицького [26]. Упродовж 1997-2000 років він виконував обов'язки проректора з міжнародних відносин, а протягом 2000-2014 років – проректора з наукової роботи ЛНМУ імені Данила Галицького.

У 1958 році професор Луцик Л.А. була активним співорганізатором стоматологічного факультету ЛДМІ. З вересня 1960 року Любомира Антонівна почала працювати асистентом кафедри хірургічної стоматології та вести курс терапевтичної стоматології. За сприяння доцента Ковалю О.В. з жовтня 1961 року Любомира Антонівна очолила новостворену кафедру терапевтичної стоматології ЛДМІ, завідувачем якої вона пропрацювала до травня 1970 року, а на посаді доцента кафедри – до 1976 року (рис. 4, 5). У 1963 році Любомир Антонівні було присвоєно вчене звання доцента. Штат кафедри терапевтичної стоматології складався із досвідчених педагогів львівської зуболікарської школи: О.І. Чечель, О.І. Теплякової, В.О. Козинської та молодих перспективних лікарів-практиків. До процесу підготовки науково-педагогічних кадрів згодом приєдналися аспіранти: вихованець Київської стоматологічної школи, учень професора І.О. Новика – Г.С. Чучмай і випускниця стоматологічного факультету ЛДМІ Н.І. Смоляр. Свої активні наукові дослідження за сприяння Любомири Антонівни втілили у захистах кандидатських дисертацій Г.С. Чучмай (1964), Н.І. Смоляр (1968) і О.П. Чечель (1968), М.Й. Шнайдерман (1970) і Б.П. Павлик (1970), С.Й. Кухта (1971), А.П. Ликова (1972) та З.П. Масний (1976) (рис. 6). Її вихованці, учні-послідовники, стали відомим лікарями, науковцями, керівниками стоматологічних кафедр і закладів охорони здоров'я. Наукові звання доктора медичних наук здобули Г.С. Чучмай (1969) і Н.І. Смоляр (1975). Із обраних тем дисертаційних робіт і публікацій наукових праць зрозуміло, який широкий пласт актуальних проблем регіональної охорони здоров'я був охоплений. Доробком проф. Луцик Л.А. та її учнів є численні посібники, журнальні статті та методичні розробки, що є підтвердженням вагомого внеску у розв'язання проблем стоматологічної захворюваності, зокрема карієсу зубів і його ускладнень, патології слизової

оболонки порожнини рота і тканин пародонту у різних соматичних станах у пацієнтів дитячого та дорослого віку та ін. [1, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21].

Рис. 4. Доцент Л.А. Луцик – завідувач кафедри терапевтичної стоматології ЛДМІ, 1966 рік

Рис. 5. Доцент Л.А. Луцик консультиє хворого, 1966 рік

Рис. 6. Професор Луцик Л.А. (сидить перша справа) з колективом кафедри терапевтичної стоматології, 1968 рік

Спогади працівників кафедри терапевтичної стоматології рясніють теплими словами про

свого Учителя. Професор Кухта С.Й. (завідувач цієї кафедри у 1994-1999 роках) у книзі «Біля витоків стоматологічного факультету у Львові: професор Любомира Луцик» [2, 3, 4, 28] підносить свою сорокарічну ретроспективу з професором Луцик Л.А. (упродовж 1960-2000). Від сумних струн біографії «...борця за правду..., ...правдолюба...» Любомири Антонівни, від пресингу і тих несправедливих фатумних заштриків, якими пересіяні життєві сторінки цієї стійкої жінки, Стефан Йосипович дає життєствердні факти про свого Наставника. Від студентських років, коли «...в її заліковій книжці засвідчили ґрунтовні знання викладачі і професори – М. Панчишин, Р. Вайгль, Б. Яловий, О. Подолинський, Я. Парнас, Р. Осінчук, Я. Ленартович, З. Альберт, А. Груца, Ф. Гроєр, Б. Попельські, Ю. Марковські, Л. Максимонько, К. Воевідка, С. Парфанович...», а також «...оцінку своїх знань...» у Любомири Антонівни отримали «...професори стоматології наступної генерації...» – В. Макєєв, Н. Смоляр, Т. Заболотний, І. Ломницький, Ю. Вовк, В. Зубачик, С. Кухта, І. Горзов, І. Готь, О. Павленко, Ю. Риберт, Н. Петраш та ін. І далі: «...Плідна науково-педагогічна, організаторська та громадська робота не заважали Любомирі Антонівні завжди бути бадьорою, усміхненою, доброзичливою, справедливою та чуйною людиною із серцем, відкритим для всіх, хто потребував її допомоги, поради чи доброго слова...», «...завжди займала активну громадянську позицію, відзначалась патріотичним ставленням до Батьківщини, чесністю, порядністю...». У час розбудови Української Незалежності, коли у Львові відновило роботу Українське лікарське товариство (УЛТ): «...активна творча та організаторська праця Любомири Антонівни...відзначена Почесною грамотою Товариства та званням «Почесний член УЛТ...» [2, 4, 26, 27, 28].

Коли Любомира Антонівна перебувала у докторантурі, кафедру терапевтичної стоматології у 1970 році очолив професор Г.С. Чучмай. У 1972 році Л.А. Луцик захистила докторську дисертацію, яка була присвячена актуальній проблемі карієсології: «Мікроелементи (залізо, мідь, цинк і кобальт) в клініці і експерименті карієсу зубів» (затверджена ВАК СРСР 15 лютого 1974 року).

З 1 вересня 1976 року в ЛДМІ відкрили кафедру стоматології дитячого віку, яку очолила Любомира Антонівна Луцик. Зростання дитячої стоматологічної захворюваності

зумовило необхідність виокремити стоматологію дитячого віку як повноцінну складову частину загальної стоматології. Новостворена кафедра була другою кафедрою відповідного профілю в Україні та третьою на теренах колишнього Радянського Союзу. Спочатку кафедра розташовувалась у непристосованому приміщенні дитячого садка на вул. Варшавській, а згодом перевели у нове приміщення добудованої у 1979 році Обласної стоматологічної клінічної консультативної поліклініки (сьогодні це корпус Стоматологічного медичного центру ЛНМУ імені Данила Галицького, розташований по вул. Пекарській 69а) [2, 4, 22, 27, 28].

Любомира Антонівна активно організовувала роботу нової кафедри: забезпечила матеріально-технічну базу, почали створювати навчально-методичні посібники, планувати та проводити науково-дослідницькі пошуки, складати стратегічні напрями подальшої клінічної та наукової роботи. Любомира Антонівна керувала кафедрою до 1980 року і стала засновником львівської наукової школи стоматології дитячого віку. Серед її соратників і послідовників – професори Н.І. Смоляр, М.М. Покровський, доценти І.М. Мартовлос, З.П. Масний, Л.Г. Івашкевич та ін. [2, 4, 22, 28].

У червні 1979 року Любомирі Антонівні присвоїли вчене звання професора кафедри стоматології дитячого віку. З 1980 року кафедру очолила доктор медичних наук, професор Смоляр Н.І. У своїх спогадах професор Смоляр Н.І. висловила найтепліші слова про свого Учителя [28]. Починаючи з 1963 року, як студентка 3 курсу, за порадою Любомири Антонівни Ніна Іванівна почала працювати у науковому студентському гуртку, який став початком її творчого шляху в науку. Далекоглядним виявилось спрямування Любомирою Антонівною своєї учениці у загальну медицину, оскільки стоматологічних захворювань поєднані з соматичними розладами. Як згадує Ніна Іванівна Смоляр ще «...завідуючи кафедрою терапевтичної стоматології, вона (прим. авт. Любомира Антонівна) надзвичайно велику увагу приділяла дитячій стоматології. ....завжди говорила «Все починається з дитинства». ...Працюючи в тісній співпраці з проф. Т.Ф. Виноградовою, академіком А.І. Рибаківим, вона (прим. авт. Любомира Антонівна) започаткувала диспансеризацію дітей у стоматолога на теренах Львівщини, багато уваги приділяла організації стоматологічних

кабінетів у школах, організації міської дитячої стоматологічної поліклініки....».

«Зустріч, яка визначила життя» – так назвав своє знайомство та співпрацю з Любомирою Антонівною доцент кафедри стоматології дитячого віку З.П. Масний [28]. Карколомні, гідні конкурувати з напруженим кінофільмом-трилером, події, які супроводжували захист кандидатської дисертації Зиновія Павловича у далекому 1976 році, викликають шире хвилювання. Коли «...за три дні(!) до призначеного захисту...» дисертанта «...повідомили, що захист переноситься на один день раніше. Виникла загроза його зриву. Водночас закінчувався термін повноваження спецради, це мав бути останній в цій її каденції захист...». Один із опонентів – завідувачка провідної кафедри стоматології дитячого віку з Москви, професор Т.Ф. Виноградова у той день ще перебувала у робочому відрядженні на півдні Росії. «...Виявилось, її неможливо попередити про перенесення дати захисту...». Дисертант був у відчай. «...Любомира Антонівна на протязі однієї безсонної ночі через офіційні інститутські канали і поза ними включно, і через тамтешню міліцію, зуміла повідомити професора Т.Ф. Виноградову про перенесення дати захисту. Напередодні захисту, вночі, наказавши мені йти спати, Любомира Антонівна о другій годині ночі зустріла літак із Адлера, яким прилетіла опонент, відвезла її в готель, розмістила там і організувала пізню вечерю (чи то ранній сніданок), а вранці привезла на засідання спеціалізованої ради!...», «...А тоді, після захисту професор Т.Ф. Виноградова – ...вона була провідним радянським вченим, представляла Союз у ВООЗ, сказала такі слова: «Я, можливо, и не сорвалась бы и среди ночи не помчалась во Львов. Но, когда подумала, что нужна Любовь Антоновне – ну разве можно не откликнуться на зов такого душевного, доброго человека, как она!...».

Упродовж 1970-1979 років Любомира Антонівна була головою Державних екзаменаційних комісій стоматологічних факультетів Дніпропетровського, Донецького, Одеського медичних інститутів, а також Полтавського медичного стоматологічного інституту.

З 1982 року Любомира Антонівна перейшла на кафедру терапевтичної стоматології факультету удосконалення лікарів і провізорів ЛДМІ. Разом з майбутнім професором, доцен-

том Заболотним Т.Д. активно працювала над створенням і розвитком молодшої кафедри, на якій пропрацювала до 1985 року. Зі спогадів доктора медичних наук, професора Заболотного Т.Д. [23, 28], який згадує себе – молодого спеціаліста, а з 1972 року – клінічного ординатора кафедри терапевтичної стоматології, що був присутній на численних консультаціях хворих з усього Західного регіону, які проводила Любомира Антонівна. З особливою теплотою згадує Тарас Дмитрович про те, як Любомира Антонівна у повсякденній напруженій праці «...ніколи не забувала запитати... про сім'ю та їх успіхи, здоров'я Батьків...».

За досягнення у науково-педагогічній і клінічній діяльності професор Л. А. Луцик була нагороджена медалями «За трудову доблесть» (1971) і «Ветеран праці» (1981), неодноразово відзначали почесними Грамотами, Подяками та Дипломами. Їй було присвоєно звання «Почесний член УЛТ» (1997) і «Почесний член Асоціації стоматологів України» (2000). Упродовж своєї наукової діяльності професор Луцик Л.А. опублікувала близько 90 друкованих праць. Під її керівництвом підготовлено та захищено близько 10 кандидатських і докторських дисертацій. Тривалий час була членом спеціалізованої Вченої ради зі спеціальності «Стоматологія» [4, 26, 27, 28].

Зі слів професора Кухти С.Й.: «...і на заслуженому відпочинку професор Л. Луцик з властивою їй енергією та наполегливістю приносить користь стоматологічній науці і практиці. Продовжує активно працювати: консультує хворих, рецензує дисертації, пише статті, працює у Львівському обласному науковому товаристві стоматологів... Вона почергово посвячувала в таємниці клінічно-педагогічного мистецтва все нових і нових своїх вихованців, які набирались сил, росли і мужніли, а разом з ними наука і практика львівської стоматологічної школи...» [28].

Підсумовуючи, роздумуєш, якою щасливою є людина, той фахівець, який має змогу опиратись на багатий і щедрий досвід своїх Учителів. Їхній приклад служіння рідному народові на науковій, клінічній і педагогічній нивах є для нас надійним маяком, що допомагає пробиватися через життєві терни до зірок наукової істини, людської гідності та справедливості. Промені світла і доброти, які випромінюють наші ширі Вчителі, допомагають нам долати життєві перешкоди, а їхня невтом-

на праця, життєве кредо – це переконливе підтвердження того, що в Україні є великі духом люди, великі світлі уми, звиятжці своєї царини, які виконують свою працю на відмінно.

Вдивляючись у поживклі фото, гортаючи сторінки написаних книг-спогадів розумієш, що усі молоді роки Любомири Антонівни припали на складний переломний соціальний і політичний період, у який їй довелося здобувати вищу освіту, створювати сім'ю, поєднувати кар'єру науковця з материнськими обов'язками, проводити наукові дослідження та лікувати хворих. Пройшовши усі випробування – не втратила гідності, зберегла якнайкращі людські якості, зуміла прищепити їх своїм трьом синам – майбутнім професорам і багатьом учням, однодумцям.

«Огонь запеклих не пече» – безсмертні слова геніального пророка Тараса Шевченка. Глибокий зміст цього вислову тонким серпанком огортає тендітну, а водночас таку міцну постать професора Любомири Луцик. Мабуть нам усім потрібна ота Шевченкова «запеклість», без якої не буде досягнення мети, гідного поступу уперед, вдосконалювання себе як особистості, плекання у собі фаховості, любові до людей та обраної професії, гідного виконання своїх прямих обов'язків –

служіння медичній науці та практиці на благо здоров'я Української нації. Саме такою є для нас Любомира Антонівна Луцик – патріарх Львівської стоматологічної школи другої половини ХХ ст., жінка-героїня, чий життєвий подвиг, наполеглива праця, що «...мережили нетлінне полотно стоматологічної науки...» [28], назавжди залишиться гідним прикладом до наслідування у серцях людей, які обрали непростий фах медика, теперішніх і майбутніх поколінь випускників стоматологічного факультету Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького, які проходять достойний вишкіл у стінах нашої *Alma-Mater* і у щоденній практичній та науковій діяльності примножують шляхетні традиції, закладені її засновниками у фундамент Історії.

«Неси в душі своїй найкращу думу,
Свою сердечну мрію золоту,
Шляхом життя, посеред крику й шуму,
У вічності глибоку самоту.

Та, ідучи, не розсипай проміння,
Не обтрясай небесної роси,
Щоби в момент найбільшого терпіння
Мав ти світило вічної краси»

(Богдан Лепкий «Intermezzo»)

Література

1. Koval O.V., Lutsyk L.A. Rol travmy v razvitii aktinomikoza litsa, cheliuste i yazyka [The role of injury in the development of actinomycosis of the face, jaws and tongue]. Problemy khirurgicheskoi stomatologii [The Problems of Syrgical Dentistry]: Kyiv (in Russian). 1969.
2. Kukhta S., Hysyk I., Tsvykh L. Do 40-richchia stomatolohichnoho fakultetu LDMU. Profesor Liubomyra Lutsyk – odna iz spodyzhnykiv vidrozhennia Lvivskoi stomatolohichnoi shkoly [To the 40th anniversary of the Stomatological Faculty of the LSMU. Professor Liubomyra Lutsyk is one of the contributors of the renaissance of the Lviv Dental School]. Narodne Zdorovia (in Ukrainian). 1998, 9(114):7.
3. Kukhta S.Y. Narysy istorii medytsyny [Essays on the history of medicine]. Lviv: Kwart (in Ukrainian). 2007.
4. Kukhta S.Y. Stanovlennia Lvivskoi stomatolohichnoi shkoly (do 90-richchia pershoi u Lvovi stomatolohichnoi kliniky) [The formation of the Lviv Dental School (to the 90th anniversary of the first dental clinic in Lviv)]. Novyny Stomatolohii (in Ukrainian). 1995,3(4):77-79.
5. Lutsyk D. Shistdesiat rokiv dlia narodnoho zdorovia: spohady likaria. [Sixty years for public health: memories of a doctor]. Lviv: Nautilus (in Ukrainian). 2003.
6. Lutsyk L.A. Aktinomikoznyie osteomyelity cheliuste [Actinomycosis of the jaw osteomyelitis]. Stomatologia (in Russian). 1958(3):37-40.
7. Lutsyk L.A., Lutsyk D.P. K diagnostike leikozov v stomatologicheskoi praktike [To diagnostics of leukemia in dental practice]. Stomatologia (in Russian).1964(2):103-105.
8. Lutsyk L.A., Lykova A.P., Shnaiderman M.Y. Sostoianie rotovoi polosti u shakhterov shakhty №3 Lvovsko-Volynskogo ugolnogo baseina [The condition of the oral cavity at miners of mine №3 of Lviv-Volyn coal basin]. Problemy Stomatologii (in Russian). 1966(7):124-126.
9. Lutsyk L.A., Kits O.M. Opredelenie mikroelementov v tkaniakh zubov [Determination of trace elements in dental tissues]. Laboratornoe Delo (in Russian). 1974(1):27-28.
10. Lutsyk L.A. Klinika, diagnostika i lechenie cheliustno-litseвого aktinomikoza [Clinic, diagnosis and treatment of maxillofacial actinomycosis]. Avtoref. dis. kand. med. nauk: Lviv (in Russian). 1954.

11. Lutsyk L.A, Kodola N.A. K voprosu o patogeneticheskoi svyazi kariesa zubov i mikroelementov [On the issue of pathogenetic communication of caries of teeth and trace elements]. Voprosy terapevticheskoi stomatologii detskogo vozrasta [The Questions of Therapeutic Dentistry of Children`s Ages]: Kyiv (in Russian). 1969:122-127.
12. Lutsyk L.A, Kykhta O.P, Masnyi Z.P. Sanatsionnaia karta doshkolnika [The sanatorium of the preschool child]. Udostoverenie na rats. predlozh. №746 ot 04.11.1975, Lviv, LDMI (in Russian). 1975.
13. Lutsyk L.A, Masnyi Z.P. Primenenie sernokislologo zinka dlia profilaktiki kariesa zubov u detei shkolnogo vozrasta [Application of Zinc Sulfur for Prevention of Caries of Teeth in Schoolchildren]. Udostoverenie na rats. predlozh. №1018 ot 29.03.1977, Lviv, LDMI (in Russian). 1977.
14. Lutsyk L.A. Mikroelementy (zhelezo, med, tsink i kobalt) v klinike i eksperimente kariesa zubov [Microelements (iron, copper, zinc and cobalt) in a clinic and experiment of caries of teeth]. Avtoref. dis. dokt. med. nauk: Lviv (in Russian). 1972.
15. Lutsyk L.A. Morfologia pecheni belykh krysh, sodержashchikhsia na sakharozno-kazeinovoii kariesogennoi diete s dobavleniem mikroelementov [Liver morphology of white rats containing sucrose-casein cariesogenic diet with the addition of trace elements]. Terapevticheskaiia stomatologia (in Russian). 1977(12):8-12.
16. Lutsyk L.A, Orlova L.G. Krovotochivost slizistykh obolochek polosti rta i yeie znachenie v klinike [Bleeding of the mucous membranes of the oral cavity and its significance in the clinic]. Voprosy patologii vnutrennikh organov [Problems of pathology of internal organs]: Lviv (in Russian). 1967:153-156.
17. Lutsyk L.A, Rybert Yu.A, Svyshch M.P. Primenenie gelii-neonovogo lazera v kompleksnom lechenii zabolevanii slizistoi obolochki polosti rta u detei [Application of a helium-neon laser in the complex treatment of diseases of the mucous membrane of the oral cavity in children]. Stomatologia (in Russian). 1981(6):15-16.
18. Lutsyk L.A. Stan rotovoi porozhnyny u deiakykh hrup ditei shkilnogo i doshkilnogo viku [Condition of the oral cavity in some groups of children of school and preschool age] Osnovnye stomatologicheskie zabolevania, ikh profilaktika . lechenie [Basic dental diseases, their prevention and treatment]: Lviv (in Russian). 1965:27-29.
19. Lutsyk L.A. Streptokokovyi khroniosepsis, oslozhnennyi meningoentsefalitom s letalnym iskhodom [Streptococcal chroniosepsis complicated by fatal meningoencephalitis]. Stomatologia (in Russian). 1979(6):55-56.
20. Lutsyk L.A. Ultrafioletovoe obluchenie v lechebnoii kompleksie zabolevanii parodonta [Ultraviolet irradiation in the treatment complex of periodontal diseases].Terapevticheskaiia Stomatologia [Therapeutic Dentistry]: Kyiv (in Russian). 1975.
21. Lutsyk L.A. Varianty ostroi gnoinoi infektsii u detei s ponizhennoi reaktivnostiu organizma [Variations of acute purulent infection in children with reduced reactivity of the body]. Khirurgicheskaiia i Ortopedicheskaiia Stomatologia (in Russian). 1978(8):102-104.
22. Smoliar N.I., Polikanova L.H. Istorychni etapy rozvytku kafedry stomatologii dytiachoho viku. V kn.: Suchasni problemy stomatologii [Historical stages of development of the department of pediatric dentistry. In the book: Modern problems of dentistry]. Materialy dopovidei mizhnarodnoi naukovoii konferentsii, Lviv: LDMU (in Ukrainian). 1996.
23. Zabolotnyi T.D., Honta Z.M., Zhyznomyrska O.O., Moroz K.A. 30 rokiv kafedri terapevtichnoi stomatologii fakultetu pisladyplomnoi osvity (1983-2013). 50 rokiv trudovoi diialnosti Zabolotnogo Tarasa Dmytrovycha [30 years of the Department of Therapeutic Dentistry, Faculty of Postgraduate Education (1983-2013). 50 years of labor activity of Zabolotnyi Taras Dmytrovych]. Lviv: LNMU (in Ukrainian). 2014.
24. Zerbino D.D. Nauchnaia shkola kak fenomen [Scientific school as a phenomenon]. Kiev: Naukova Dumka (in Russian). 1994.
25. Zerbino D.D. Naukova shkola: lider i uchni [Scientific school: leader and students]. Lviv: Yevrosvit (in Ukrainian). 2001.
26. Zimenkovskyy B.S., Gzhehotskyy M.R., Lutsyk O.D. Profesory Lvivskoho natsionalnogo medychnoho universytetu imeni Danyla Halytskoho: 1784-2009 [Professors of the Danylo Halytsky Lviv National Medical University 1784-2009]. Lviv: Nautilus (in Ukrainian). 2009.
27. Zubachyk V.M., Mahlovanyi A.V., Hrynovets V.S., Zubachyk N.A. Profesor Lutsyk Liubomyra Antonivna – spodyvzhnyk Lvivskoi stomatolohichnoi shkoly [Professor Lutsyk Liubomyra Antonivna is a contributor to the Lviv Dental School]. Visnyk Stomatologii (in Ukrainian). 2007(1):24-26.
28. Zubachyk V.M., Mahlovanyi A.V., Hrynovets V.S., Kukhta S.Y. Bilia vytokiv stomatolohichnogo fakultetu u Lvovi: profesor Liubomyra Lutsyk [At the root of the dental faculty in Lviv: Professor Liubomyra Lutsyk]. Lviv: Kvart (in Ukrainian). 2007.

*Стаття надійшла 29.06.2018
Після допрацювання 27.07.2018
Прийнята до друку 8.08.2018*